A. D. G.

COMMERCIUM MENTIS & CORPORIS

OCCASIONE DICTI SAPIENTIS, SAP. IX. 15.

STRICTIM EXPOSITUM ET ILLUSTRATUM,

BENEVOLO INDULTU

AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS,

PRÆSIDE

IO. MELCHIOR. VERDRIES,

D. MEDIC. ET PHILOS. NAT. P. P. ORDINARIO,

PATRONO AC PRÆCEPTORE SUO, OMNI HONORIS CULTU PROSEQUENDO,

PRO SUMMIS IN PHILOSOPHIA HONORIBUS RITE CONSEQUENDIS,

PLACIDO ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTIT

AUCTOR

IOHANN HECTOR DIETZ,

MOENO-FRANCOF.

AD DIEM DECEMBR. MDCCXXIV.

GIESSÆ,

Typis VID. JOH. REINHARDI VULPII, Acad. Typogr.

Q. D. B. V.

§. I.

HOmo, nobiliſſimum illud divini creatoris opificium, eſt ſubſtantia ex binis partibus eſſentialibus compoſita, *corpore** ſive ſubſtantia extenſa, impenetrabili, mobili,** & *mente**** ſive ſubſtantia cogitante**** omnisq; corporeæ molis experte.*****

* Corpus eſt machina naturalis ſummi & incomprehenſibilis artificii, ex infinita tubulorum congerie coagmentata, partibusque, pro cujusvis fine & uſu, ſapientiſſime conſtructis & providentiſſime diſpoſitis abſoluta; ita ut illæ partes diverſorum fluidorum influxu intenſæ, incitatæ & animatæ variis operationibus vitalibus & animalibus idoneæ ſint. Quod uti ſenſuum fide, & quidem in integro uſu, exploratiſſimum habemus, ita non poteſt non mirum valde videri, ſurrexiſſe ex gente Philoſophorum, qui vigilantes ſomniaverint, res materiales revera non exiſtere, ſed eſſe meras imagines ſola repræſentatione expreſſas, quaſi per ſomnium; non dari materiam, corpus, extenſionem, atque hinc nec corpus humanum, niſi in mente & idea noſtra, unde & *Idealiſtæ* vocari ſueverunt. O capita Anticyris vix expurganda duabus!

** In corpore deprehendimus extenſionem & modum extenſionis, ἀντιτυπίαν ſive impenetrabilitatem, & mobilitatem, unde omnes reliquæ proprietates fluunt, omniaque effecta corporea, quæ motui debentur, deducuntur. Neque ad conſtitutionem corporis quicquam amplius requiri videtur. Hæc enim ubi reperimus, protinus agnoſcimus naturam corpoream.

*** Exiſtere in homine ſubſtantiale principium à corpore eſſentialiter diverſum, quod *mentem* dicimus, operationes, quas à natura corporea elicere prorſus impoſſibile eſt, quasque corporis idea & eſſentia excludit, evidentiſſime oſtendunt. Hæ quippe reale & ſubſtantiale, (niſi enim ſubſtantiale eſſet, non poſſet agere & operari,) ſed diverſiſſimum à corpore & præſtantioris naturæ ſubjectum requirunt, in & ex quo oriantur & proveniant. Ut nullo quoque modo audienda ſit, altera *Moniſtarum*, quos vocant, *Idealiſtis* oppoſita ſecta, quæ nullam dari mentem, nullam ſubſtantiam à materia diverſam, nullum ſpiritum, contendit, & non niſi materiam & corpora admittit, (unde & *Materialiſtarum* nomen accepit,) omnesque illas operationes vimque cogitandi & quicquid eâ continetur ex habitu vitali harmonico, temperamento, quod Ariſtoxenum inter veteres voluiſſe, *Lactantius de opif. Dei C. XV.* auctor eſt, aut à ſpirituum, quos vocant, animalium agitatione in cerebro, ab actione objectorum excitata, proficiſci, atque qualitatem corporis & effectum motus eſſe arbitratur, vid. *Hobbeſii Leviath.* C. I. & ſqq. doctrinamque de Anima inter Chriſtianos receptam, quod ſit immaterialis ſubſtantia corpori unita, à paganis confictam fuiſſe, nec principiis Philiſophiæ, rationis & religionis conſonam eſſe temere pronunciare non erubeſcit: ſicuti audacter inprimis id evincere laborat *Cowardus*, Anglus, libell. *de material. & mortalit. Animæ, Anglico idiomate conſcript.*, atque ſecundum ſcripturam, animam nihil aliud eſſe quam vitam hominis, hoc eſt, unam eandemque virtutem, qua homo movetur, vivit, ſentit, ratiocinatur, quæque in corpore reperiatur, quam diu vivit, ceſſet vero prorſus quam primum illud interit, rurſus tamen in univerſali corporum reſuſcitatione extitura ſit, ſibi quidem ſuique ſimilibus (ſpeciatim populari ſuo *Jo. Raphſon*, qui in *Ep. I. Demonſtrat. de Deo ſubjecta p. m.* 95. animæ naturam inextenſam & immaterialem impoſturam

ram Philoſophicam non immerito vocare *Cowardum*, impudenter & temere ſcribit,) non vero aliis ſanioris Philoſophiæ cultoribus perſuaſit. Plura hanc in rem adduxit Magnif. & ſumme Reverend. *DN. D. Pfaffius in Orat. de Egoiſmo*,

**** Eſſentias rerum nos non noſſe & proinde animæ quoque humanæ intimiorem eſſentiam nobis non eſſe perſpectam facile largior, idque eo magis cum certo certius ſit, omnem noſtram cognitionem atque ſcientiam eſſe limitatam ſuisque terminis circumſcriptam. Maluit enim ſapientiſſimus Creator opera manuum ſuarum nos mirari quam noſſe. *Syrac.* XLIII. 17. 23. 1. *Cor.* XIII. 9. Interea tamen tantum cognitionis in hac imbecillitate conceſſum nobis eſſe exploratiſſimum habemus, ut & de exiſtentia & de proprietatibus quibusdam rerum quæ ſub cognitionis noſtræ ambitum cadunt, eſſentialibus certi eſſe posſimus. Cum igitur vis actuoſa mentis omnis in cogitationibus ſe manifeſtet atque iis omnes actiones mentis abſolvantur, neque magis mens ſine cogitatione quam ignis ſine motu, aut ſol ſine luce concipi poſſit, hinc ſi animam humanam ſubſtantiam vi cogitante, actuoſa præditam dicimus, à veritate nos haud recedere exiſtimamus. Mens enim, ſunt verba Excell. *Bergeri*,, *Archiatri Regii & Profeſſ. Medic. Witteberg. primar.* & ſua ,, ſponte cogitat, & cogitationis ſuæ ſibi eſt conſcia, eamque ,, ſibi præſentem ſemper ac prorſus jugiterque inhærentem ha- ,, bet, non tanquam accidens in ſuo ſubjecto, ſed tanquam es- ,, ſentiam quandam perennem, veluti lux ſoli adeſſe dicitur, ita ,, ut, quemadmodum ſol, ademta luce, non amplius ſol eſt: ,, ſic ſi à mente abſtrahatur cogitatio, nihil ejus amplius reli- ,, quum concipi poſſit. *Diſſ. de tuend. valetud. ex cogn. ſui ipſius.* ,, Adeoque anima ſibi ipſi non prorſus eſt ignota, ſed ſibi ſufficit, ad præcipua, per actus in ſe ipſam reflexos, in ſe cognoſcenda. Veriſſime celeberrimus *Jo. Chr. Sturmius*, qui animam ſuam, ,, inquit, ejusque naturam incognitam ſibi putant, ideo, quod ,,

 eam,,

“ eam imaginando, ſub certa figura,extenſione, motu, loci cir-
“ cumſcriptione, ceterisque familiaribus ſibi res corporeas con-
“ cipiendi modis, apprehendere non valeant: cum interim co-
“ gitare ipſam, velle, deliberare, ratiocinari, &c. poſſe, artium
“ innumerabilium inventricem, inventarum magiſtram, guber-
“ natricis pace belloque prudentiæ capacem, materiæ exper-
“ tem, naturaliter incorruptibilem &c. eſſe, partim facile poſſint,
“ partim non poſſint non ſcire, ejusque adeo tot attributa eſſen-
“ tialia, quot ullius alterius rei nota habeant & perſpecta: illi,
“ inquam, in eodem errore verſari mihi videntur, in quo verſa-
“ returis, qui ſonos auribus hauſiſſe non contentus, oculis et-
“ iam percipere geſtiret.

***** Uniuscujsquue rei naturam ex illius operationibus metimur: cum omnis actio ſit naturæ à qua proficiſcitur accommodata. Operari ſequitur eſſe, modumque eſſendi ſequitur modus operandi, ſecundum effata Philoſophorum receptiſſima. Cum igitur cogitationem non magis à natura corporea derivare poſſimus ac à natura lapidis facultatem volendi aut ratiocinandi, atque materiam cogitare implicet, ſane non arduum fuerit perſpicere, ſubſtantiam tantis viribus ac facultatibus inſignem non eſſe quid corporei. In corpore præter figurabilitatem & ad recipiendos varios motus, gradibus celeritatis diſtinctos, nihil invenire licet. Jam vero quilibet facile intelligit, cogitationes non eſſe figuras aut diſpoſitiones. Et quis quæſo ex partium materialium quacunque aut qualicunque conformatione, configuratione, ſupperaddito etiam qualicunque motu, modo utcunque ſaltem imaginabili aut intelligibili, oſtendere poterit, qui hinc conceptus entis non tantum ſingularis ſed & univerſalis, corporei, ſpiritualis, reflexa cogitationum perceptio, quando intellectus ſit id quod intelligitur, ratiocinatio, judicium, vis inveniendi, conſilium, voluntas, tanta memoria præteritorum, prudentia circa futura, tot ſcien-

tiæ

tiæ aliæque plurimæ & prorſusmirandæ operationes poſſint proficiſci. Id quum plures ex veteribus probe perſpectum haberent, & tamen reale & materiale ipſis unum idemque eſſet, duplicem finxerunt materiam, aliam terreſtrem quatuor elementorum numero comprehenſam, incognitam aliam, innominatam, cæleſtem, divinam, tanquam quintum elementum ſine nomine, ex quo mentes conſtarent. Ita *Cicero*: Ariſtoteles, inquit, quintam quandam naturam cenſet eſſe, è qua ſit mens. Cogitare enim & providere, & diſcere, & docere in horum quatuor generum nullo ineſſe putat; quintum genus adhibet, vacans nomine. Hæc ſi curatius expendamus, haud difficulter apparet, nihil egiſſe acutiſſimum *Lockium*, quando demonſtrare laboravit, materiam cogitationis & rationis participem fieri poſſe, ſalvis proprietatibus eſſentialibus materiæ: aut, quod eodem recidit, ex ſubſtantia extenſa & ſolida h. e. per eſſentiam non cogitante, poſſe fieri ſubſtantiam cogitantem, ſalva manente eſſentia, non cogitantis ſubſtantiæ. Perinde ac ſi ex lapide fieri poſſet aurum, ſalva eſſentia lapidis, aut ex muſca elephantus, ſalva eſſentia muſcæ: ex albo atrum, ſalva eſſentia albi, ex inanimato animatum, ſalva eſſentia inanimati. ſicuti ἀσύϛατα hæc ſunt, ita & illud. Materia ſive corpus cogitans eſt σιδηρόξυλον.

§. II. Binæ iſtæ partes tota natura diſſidentes, ad conſtituendum hominem in unam perſonam conjunctæ & conſociatæ* in actionibus ſuis ita conſpirant, ut altera alterius opem & auxilium ad perficienda negotia à Deo præfinita expoſcat; ** dum certas animæ cogitationes & nutus comitantur certi motus corporis***: & verſa vice, cum certis motibus corporis certæ oriantur in anima cogitationes. ****

* Con-

* Conjunctas & unitas eſſe illas partes ex eo luculenter apparet, quod anima cum nullo alio niſi cum ſuo, ſibi aſſociato corpore, nec corpus cum alia anima intimum ejusmodi commercium habeat; licet nullam neceſſitudinem aut cognationem, qua res adeo diverſæ conjungi, nec vinculum aut ſimile quid, quo in unum conſtringi queant, reperire liceat. Qui enim ſubſtantiam intermediam hic confingunt chimæram in medium afferunt: Qui ſpiritibus vitalibus, aut animalibus, id muneris deferunt, difficultatem non tollunt, ſed reddunt. Qui mentem amore corpus complecti vinctumque tenere dicunt, me quidem non adverſum habent, cum animam amare habitaculum ſuum, eidemque vota nuncupare & benecupere certisſimum ſit, ſed nondum tamen comprehendo, qua ratione anima immaterialis vas illud materiale affectu illo poſſit vincire atque cum eo ſic in unam perſonam coaleſcere. Unde illorum potius præferenda ſententia eſt, qui ad juſſum & voluntatem divinam hic, in re difficili, confugiunt, atque per inſtitutum ſtabilitumque illo juſſu ordinem, animam cum corpore conſociatam eſſe & durante convenientia actionum mutuoque commercio retineri arbitrantur. Num unio illa phyſica an potius metaphyſica dicenda ſit, de eo non ero ſollicitus. Sufficit quod vera adſit conſociatio, conſpiratio, harmonia, actionumque conſenſus. Neque enim ita planum ac perſpicuum eſt, rem immaterialem, ſpiritualem, quæ non eſt phyſica, cum materiali, corporea phyſice, h. e. ad modum corporum, poſſe uniri.

** Apparet hoc in motu partium voluntario, necnon ſenſationis negotio. Altera valente & vigente valet & altera: altera in actionibus & officiis ſuis turbata, altera quoque muniis ſuis rite obeundis non amplius par eſt. Inde quoque mentem ſanam in corpore ſano votis expoſcimus & precamur. Jucunditas cordis eſt vita hominis & exultatio viri longævitas. Ægritudo

tudo animi, cura, ſolicitudo, affectus animi exorbitantes, ira, mœror, triſtitia, actiones corporis imminuunt, pervertunt, ipſumque corpus conſumunt, ſenectutem & fata accelerant, conf. *Eccleſ*, XXX. 23. 25. 26. Unde inter cauſas morborum præcipuas affectus animi à Medicis referuntur; atque hinc frequentiam morborum in hominibus præ brutis inprimis derivare ſolent. Viciſſim officinis & organis corporis male affectis, turbantur ac pervertuntur etiam mentis operationes. Multa ſunt in corpore quæ acuunt mentem, multa quæ lumini ejus officiunt: docetque experientia evidentiſſima, animam dum fragili corpore continetur & in morboſi corporis caſula diverſatur, ab hujus labe & imbecillitatibus ita affici ut ab agendi operandique facilitate non parum ſæpe impediatur. Mores & inclinationes animi ſequuntur temperamentum corporis, atque animus à temperamento & organorum corporis diſpoſitione quaſi pendet. Ex quo & illud conficitur falſiſſimum eſſe eorum ſententiam, qui, cum veteribus ex Στοᾶ Philoſophis, corpus non eſſe partem hominis, ſed tantum carcer & ergaſtulum ſuppliciique inſtrumentum, hominemque ſola mente conſtare exiſtimant atque corpus contemni odioque haberi jubent.

*** Experientia manifeſtiſſimum hoc eſt, & qui animæ facultatem, quam locomotivam vocant, motusque corporis voluntarios expendit, dubius omnino hæret, utrum expeditiſſimum animæ imperium motuum ingenium temperans, an promtiſſimum organorum corporis obſequium mirari magis debeat? Quin illud omni ſapientia humana majus eſt, quomodo pulſantes citharam digiti, pari motu, celerrimas cogitationes aſſequantur, ut nec à mente digitus, nec à digito mens relinquatur, verbis doctiſſimi *Barlæi, Orat. de anim. human. admirandis p. m.* 113. Idem apparet in impetu affectuum in corpus ſimul redundante, quando homo ab incuſſo ſubito terrore, conſtricto

habitu, expalleſcit, contremiſcit, convulſiones patitur: a pudore rubore ſuffunditur: ab ira inſignes commotiones, aliquando ſalubres, ſæpiſſime morboſas, nonnunquam etiam lethales, experitur: ſicuti plurimas de affectuum vi medica, plurimas etiam de mortuis ex affectibus obſervationes experientiæ Medicorum debemus; ex quibus liquido deducitur, affectus animi motibus corporeis & quidem ipſorum vehementiæ accomodatis & convenientibus ſtipatos eſſe.

**** Hoc non minus experientia exploratiſſimum habemus, quando facultatem animæ ſenſitivam conſideramus, ubi ab actionibus diverſiſſimorum objectorum diverſæ in mente perceptiones, cogitationes, ideæ oriuntur, ita quidem ut ab organi diſpoſitione recte conſtituta pendeat mentis perceptio, & niſi motus in organo productus ad commune quod vocant ſenſorium in baſi cerebri ſive medulla oblongata, unde nervi, tanquam organa ſenſus & motus, per totum corpus diſtribuuntur, libere propagari & deferri poſſit, ipſa quoque perceptio atque determinata illa cogitatio, quæ alias inde oriretur, ceſſet. Læſis organis impreſſiones percipere nequit anima, læſoque per morbos cerebro, læditur vis rationis, perit vigor, acumen, præſtantia mentis, quin & pervertuntur operationes, intellectus & voluntas. Adoleſcente vigore cerebri adoleſcit vis & vigor mentis & ingenii, illoque per ætatem decreſcente, decreſcit. Ubi naturalis adeſt cerebri temperies atque ſucci illud rigantes vividæque undæ leni vibratione fibrillarum nervoſarum placide promoventur, mens rationem exercet. Quando vero à naturali temperie deſciſcit, ac vehementiore ferventium humorum æſtu commovetur, de ſtatu ſuo mens facile dejicitur. Quin & pro temperie ſuccorum & pro partium ſolidarum tenſione diverſa, mens ad actiones ſuas exercendas magis vel minus habilis eſt.

§. III.

§. III.

Hæc uti certiſſima ſunt, atque indubitata experientia cognoſcuntur; ita ſi eadem curatius paulo expendamus; non adeo difficile fuerit, inde quodam modo expedire, qua ratione, ſecundum effatum *Sapientis, Corpus quod corrumpitur aggravet animam, terrenaq; inhabitatio deprimat ſenſum multa cogitantem. Sap. IX. 15.** Nempe, in illa actionum conſpiratione, motus corporei in conſenſum trahunt animam atque ſenſuum certæ ac determinatæ impreſſiones certas in illa ac determinatas cogitationes producunt, ** quibus, tanquam ſtimulis, allectamentis, illecebris, illa in recto rationis uſu turbari, præpediri, obrui, obfuscari, impelli, allici, á veris arceri, ad falſa deduci, pertrahi, ad amorem boni apparentis, quod ſenſus proponunt, terreſtris, incitari, ab amore boni veri, quod ratio videt & probat, ſtabilis, cæleſtis revocari ſolet ***. En vincula quibus æternitatis ille alumnus purioris ac ſincerioris rationis alis ſub vectus & ad altiora, veriora, meliora, divina, h. e. ſua tendens retrahitur. En pondera quibus deprimitur.

* Illud expeditum eſt, animam præſtantiſſimis facultatibus exornatam, quæ, quod circumfert, corpus regere, imperiumque, cui deſtinata eſt, in carnem, ſenſus & affectus exercere, atque puræ defæcatæq; rationis uſu vera bona perſpicere, ſenſuum blandimentis, cupiditatibus, illecebris è carnis lenocinantis ſinu e-

natis contrario niſu occurrere, reſiſtere, atque bona ſaltem apparentia & fucata præ aliis præſtantioribus & veris, quibus gaudere & frui poteſt, inſuper habere, parvi facere, & contemnere debet, ab illis tamen corporeis motibus, quod inſigne humanæ imbecillitatis argumentum eſt, ſolicitari, oppugnari, horumque inſtinctibus, invitamentis, illectamentis, irritamentis expoſitam eſſe, iisque ſæpe, obtritis puris & intellectualibus ideis, in obſequium carnis pertrahi, atque libera quidem voluntate, corporis tamen blandimentis exſtimulata, eo adduci ut licet meliora videat probetque, deteriora ſequatur, & dum affectus & appetitus ſub jugum mittere deberet, ab his abripiatur, ſubjugetur, ex domina ſerva fiat; ita quidem; ut voluntas, poſtquam cenſuetudini fræna laxata, non amplius illibatæ rationis flectatur habenis, ſed captiva quaſi circumferatur & tota ſub affectuum & appetitus obſequio motuum corporeorum ſequatur legem & imperium. Unde nulla difficultate perſpicitur animam non optimis nec incorruptis conſiliariis, ſenſibus nempe, ſtipatam, atque corruptæ carnis nervis circumductam, horum importunis inſtigationibus aggravari, falſis ſuggeſtionibus obrui & obfuſcari ut proinde non ſine cauſa veteres Philoſophi corpus animi pondus & pœnam dixerint. Tribuitur hæc ſententia *Orpheo* priscisque ethnicis theologis & vatibus, quam Pythagoras & Plato cum ſectatoribus ſuis, itemque Stoici ſecuti ſunt, qui corpus mox pœnam animi, mox triſte pondus, obſcurum, grave domilium, terrenum carcer, ergaſtulum dixerunt vid. *Huetius Quæſt. Alnetan.* L. III. C. XI. nec non Excellentiſſ. *Jo. Henr. Majus, Fil. Antiqq. Litt. Gr. & LL. OO. Profeſſ. in hac Alma Ludov. celeberrimus, Obſerv. Sacr. L. IV. p.* 50. *ſeqq. nec non Annotat. ad Baſilium M. de legend. Gentil. libris Cap. XVII. p.* 56. qui & infernum corpus dictum memorat, *Antholog. L. I.* 37. A Philoſophis gentilium ad doctores Chriſtianos ſimilitudinem de carcere tranſiiſſe idem vir Excellentiſſ. obſervat,

ſervat,

ſervat, quod eo minus mirum videri poterit, quum & ipſa pagina ſacra ab hiſce loquendi modis non plane ſit aliena, *ad Rom VII.* 24. *II. ad Cor. V.* 4. Nec reprehendendi ſunt hic Stoici, ſi eorum ſententia recte accipiatur, niſi in eo, quod exinde ne quidem hominis partem corpus eſſe, & ex iſto capite curam corporis abjiciendam illudque ita contemnendum exiſtimaverint, ut ſævire etiam in illud, tanquam rem malam, liceat. Corpus enim tanquam pars hominis omnino curæ habendum, reficiendum, tantumque ei tribuendum, ut ait Plato, quatenus ad ſapientiæ ſtudium inſervit, quin danda opera, ut ipſum corpus illis perturbationibus ſit ſuperius, verbis *Baſilii M. l. c. C. XVII.* cavendumque omni ſtudio ne per latus ipſius in meliorem noſtri partem delinquatur, ne durior carcer, ſed domicilium tabernaculum, ex forma loquendi Apoſtoli l. c. *ad Corinth.* exiſtat.

** Senſuum impreſſiones nihil aliud ſunt quam motus organo impreſſi & ad cerebrum propagati. Organa ſenſoria conſtant apparatu & contextu nervorum, à ſucco, fluido aut halitu ſubtili in artificioſiſſimo cerebri opificio ſeparato atque per illos derivato, intenſorum, ut quodlibet ſenſorium inſtrumentum quaſi muſicum ſit, nervis ſuis ut fidibus conſtans, *conf. Cl. DN. Præſidis Introd. in Phyſicam recent. Part. Gen. C. V. § V. p.* 167. quorum, à rebus intus in nobis vel extra nos ſitis, concitatis motionibus, vibrationibus, aut fluidi ſubtiliſſimi illos replentis atque ſolidos quaſi cylindrulos referentis agitationibus tremulis, ad cerebrum propagatis oriuntur cogitationes & perceptiones in mente, idque ex lege conſociationis & conſpirationis, quam præpotens rerum Architectus inter animam & corpus intercedere voluit. Cumque illæ motiones & agitationes, tum pro ratione cauſæ impellentis & agitantis, tum pro diverſitate diſpoſitionis, texturæ ac tenſionis ipſius organi variæ ſint atque diverſæ, alias quoque atque alias perceptiones & co-

gitationes inde oriri neceſſe eſt. Scilicet ſi totum ſenſationis negotium paulo accuratius intueamur & perquiramus, harmonico quodam partium motu & vibratione illud abſolvi deprehendere licebit. Nempe cerebrum, cujus partem medullarem ex innumeris tenuiſſimis fibrillis ſive tubulis compactam, pariter ac univerſam compagem, tenſione quadam naturali gaudere Phyſici & Medici compertiſſimum habent, muſicum quoddam opificium exhibet, quod nervos ex medullari illa ſubſtantia propagatos pariterque à ſucco illos rigante tenſos undiquaque ad omnes corporis partes dimittit, qui certis in locis diſtributi, ſuperque membranas expanſi, contexti ac peculiari conformatione & habitudine, in relatione ad certa objecta, donati, ſingularia conſtituunt organa muſica cum cerebro connexa & harmonice conſpirantia. Hæc naturali ordine & modo conſtituta motus à convenientibus objectis impreſſos atque pro determinata ſua conſtitutione & habitudine ſpecificatos ad cerebrum celerrime propagant atque in tenſis hujus fibrillis ſimilem quendam motum ac fidium quaſi harmonice contremiſcentium concentum excitant; & ſecundum hujus tenorem, certæ ac determinatæ ſubeunt animum cogitationes: ita quidem ut, quo fides illæ nervoſæ magis ſunt intenſæ, adſtrictæ, aut quo ſunt remiſſiores, laxiores, & quo proinde vibrationes earum ſunt magis vel minus concitatæ, aut fluidum in illis magis vel minus citatis undis contremiſcit, & ex conſequenti concentus in cerebro quaſi perſonans acutus magis aut gravis eſt, diverſæ quoque in anima gignantur & proveniant cogitationes & inclinationes: prout hoc ipſum in habitu corporis ad actiones morales, variisque hominum inclinationibus à temperamentorum diverſitate provenientibus ſatis evidens eſt; quando pro diverſa humorum in mixtione ſanguinis præ dominantium natura, ipſiusque ſanguinis mobilitate & ad influxum parteſque ſolidas intendendas habilitate, itemque pro ſolidarum partium fibrarumque inprimis ſenſilium, cerebri & nervo-

nervorum intenſione, adſtrictione, diverſas animorum agitationes, appetitus, propenſiones, averſiones, affectus, majoremque vel minorem proclivitatem ad virtutes & vitia obſervamus: quando in *phlegmatico* temperamento, cum lentiore humorum pituitoſorum motu atque inde pendente laxiore fibrarum diſpoſitione ac habitu & hinc reſultante minore nervorum ad citatas vibrationes habilitate, torpore quoque mentis, incuria, pigritia, ſomnolentia, otioſæ voluptatis amore, laboris, ſcientiarum atque doctrinæ ſolidæ & hinc operoſæ ſubtilisque fuga & averſatio &c. conſpirare: in *cholerico* vero, ſuccorum ſubtiliorum, ſulphureo-ſalinorum, acriorum agilitatem, fibrarumque nervearum ſtrictiorum ad citatiores vibrationes proniſſimam diſpoſitionem, mentis & ingenii promtitudo, curioſitas, difficilia & abſtruſa ſciendi cupiditas, audacia ſuique fiducia, iracundia, vigilantia, calliditas per omnes prudentiæ partes, judicium circumſpectum &c. comitari: in *ſanguineo*, cum lætis, vividis ſed blandis ſanguinis temperati motibus, fibrarumque ſatis intenſarum vigore & mobilitate, in animo lætitia, & ad omnia, quæ voluptatem pariunt proclivitas, curioſitas ſed inconſtans & vaga, rerum ſenſibilium, memoria & imaginatione magis quam acri ſubtilique judicio & attentione longa tractandarum, conſentire: in *melancholico*, tardis & imminutis partium ſanguinis craſſiorum, terreorum, viſcidiorum, rigidarum, minusque mobilium motibus, fibrarumq; nervearum rigidiate, tarda animi conſilia, fixior intentio, ſolicitudo, altior memoria, moroſitas magisquam iracundia, ſimiliaq; reſpondere ſolent. Præterea diverſam cerebri temperiem ac tenſionem diverſumq; proin fibrillarum vibratarū concentum diverſos cogitandi modos inducere, ex eo perſpicitur, quod quoties illa mutatur, homines quoque alios affectus induant ſibique diſſimiles fiant, unde cum mutatione ætatis mutatur animus. Quando à cibo potuque, inprimis inebriaminibus

bus ſanguinis & cerebri temperies hujusque æquabilis tenſio mutatur, mutantur cogitationes: per intemperiem quoque aëris qua fluidæ pariter ac ſolidæ animalis corporis partes in temperie, tenſione & motu mutantur, mentis quoque ſerenitas afficitur nihilque frequentius quam cælo auſtrino & nubilo, quo & ſolidæ partes laxantur, & intumeſcunt fluidæ, animum quoque nebulis involvi, gravari atque in ſua promtitudine deficere. Neque enim in illa conſpiratione actionum aliter fieri poteſt, quin mutato ob mutatam tenſionem concentu & harmonia motuum cerebri, mutentur quoque cogitationes, inclinationes & affectus.

*** Equidem motus illi & corporei inſtinctus ratione regi ac cohiberi poſſunt, in iis cumprimis, ubi hæc adultior & cultior eſt & ubi virtutis & priſtinæ bonitatis ſemina in anima exſurgunt. Inclinant enim illi, invitant, neceſſitatem non imponunt; Iſtud tamen fieri nequit ſine lucta, & certamine quaſi, inter carnem & ſpiritum, inter ſenſus & rationem; quando aliud ratio videt, probat, cupit, exoptat bonum, aliud vero ſenſus magnis blanditiis proponunt, ſuadent, importune etiam & ſæpe cum impetu obtrudunt. Altetum alterum excludit, neque utroque ſimul potiri poteſt anima, & quando uno frui cupit altero carere eandem neceſſe eſt. Adeoque dum utrumque blanditur, utriusque particeps fieri deſiderat. Unum tamen eligat oportet. Quid faciat? quo ſe vertat aut determinet? Ratio proponit bonum verum, præſtans, deſideratiſſimum, ſtabile; Senſus apparens, caducum, tranſitorium, quod acceptiſſimum tamen blanditiis grataque impreſſionis dulcedine magni quoque boni ſpeciem mentitur: Illud exoptat anima, ſed hoc nonſine moleſtia & ingrato doloris ſenſu caret. Si originis ſuæ memor eſt, lumenque intendit ſuum, illius præſtantia magis movetur quam hujus blanditiis, & ſic ratio in certamine eſt ſuperior. Quodſi vero ſenſuum blandis illecebris magis auſcultat, atque imme-

immemor aut oblita præſtantiæ ſuæ, averſo aut ſuppreſſo ſuo lumine, ſenſualia bona præ iſto majoris facit, & cum Eſavo prærogativam ſuam edulii deliciis poſthabet, in iſta lucta ſuccumbit ratio, atque anima imperium malæ dat obruta parti: Idque eo facilius, quo efficacior eſt vis ſenſationis & quo importunius, in corpore diſpoſito & ab æquabili ſuccorum temperie pariter ac ſolidarum partium temperata intenſione deficiente, ſenſuum exſtimulationes rationi inſultant, ejusque vim retundunt: unde fieri obſervamus, ut quo magis corpus à temperie naturali recedat, hoc magis etiam anima, naturæ intemperatæ impetu, à temperie morum deflectat, atque oblata levi ſpecie in præceps rapiatur: & prout calor & acrimonia, quibus cerebri & organorum tenſio & adſtrictio mutatur, creſcunt & habitant in ſanguine, creſcat etiam furor & temeritas in animo. Prout fuſius hoc explicuit *Cl. DN. Præſes, de Æquilibr. Ment. & Corpor.*

Ex quibus apparet, qua ratione anima à corpore illis motibus fatigetur & aggravetur, atque labem in ſuo vaſe à ſitu quaſi contrahat: & quantum interſit ut mens in puriore corpore temperatoque habitet, ubi liberior eſſe à ſtimulis & inſultibus ſenſuum, & cupiditates rationi magis obedientes reddere poteſt. Enimvero, à ſanguinis & ſuccorum vitalium temperie & æquabili motu dependet juſta opificii cerebri intenſio, cum qua mentis præſtantia & vigor exſurgit: & licet in hac imbecillitate ab omni inſultu impreſſionum ſenſualium non omnino libera ſit anima, quo magis tamen viget ratio, hoc minus licet voluptati, quod judicium circumſpectius omnia perſpicit efficitque ut inclinationes, affectus, rationem non præcurrant ſed ſequantur: è contrario quo magis patitur vis rationis, vel corporis vitio, vel quod neglecta jacet, aut etiam imprudens ſui ipſius obliviſcitur anima, eo facilius hæc ipſa ſibi imponi patitur: & quando tandem ad propenſionem & inſtinctum naturæ conſuetu-

ſuetudo accedit, voluntas captiva circumfertur, & ratio ab affectibus & appetitu ſenſuali regitur, trahitur & ſubjugatur, ut libera licet & rationalis anima motuum tamen corporeorum permittatur imperio & legem ſequatur membrorum, fiatque affectuum & voluptatum mancipium. Sic

Mens oppreſſa jacet, jacet immortalis origo,
Et ſequitur ſervi triſtia jura ſui.

Sic nervis animata ſuis fluidoque volucri,
Si ductore carent animo inſtinctuve ferino,
Membra ruunt humana, nec audit machina leges,
Quam quas corporeæ deſignant forte figuræ,

ut canit perſonatus *Venantius Pacatus, Solitud. ſ. Querel. de tempore p.* 56. Cum tamen ſi ſubeat pectus cæleſtis origo atque decoris mentisq; ſerenæ meminiſſe, ac ſerio rationis opus affectare & ſui ipſius æq; ac corporis curam habere atq; ſeditioſæ carnis ſenſuũq; ludibriis occurrere velit anima, imperium in corpus & membra à benigniſſimo Creatore conceſſum exercere ac ſereniore habitu, quantum per concretam labem licet, dignitatem atque præſtantiam ſuam tueri, poſſet. Novimus quousque gentilium ſapientes hic progreſſi ſint, qui indolem pravam & ingenitam ad animi perturbationes & vitia propenſionem ſobrietate & erectæ mentis firma intentione ita emendarunt, ut morum integritate præ aliis multum eminuerint. Exemplo *Socratis* inprimis & *Platonis*. Quodſi ad vitæ hanc curam & ornatum, ad εὐταξίαν, εὐστάθειαν mentis gratia Spiritus Sancti accedat, atque illius auxilio menti priſtinum in corpus jus & poteſtas reſtituatur, quo non eniti poterit humanitas! quid præſtantius hominique optabilius! quid homine dignius! Et tum demum mens neglecta jura & ereptos a corpore faſces repetit, ut vas & habitaculum ſuum in poteſtate, ejusque tanquam fidei commiſſi rationem habeat atque membris legem ac modeſtiam imponat eaque præceptæ virtis regulis accommodet.

Sunt

Sunt miſeris, ſed pauca, tamen ſuper ignea cæli
Semina, quæ quondam intemerata fuiſſe recordor.
Et fieri nunc poſſe puto meliora, volente
Numine, præſidio ſi tantos juverit auſus.
Utque datum non ſit veterem revocare figuram,
Et ſemel oblitos puroſque reſumere ſenſus,
At ſaltem imperium dominantis frangere noxæ,
Inviſumque ſcelus ſtudio ſuperare licebit.

ut pari cum veritate elegantia canit ſuaviſſimus *Pacatus antea allegatus, l. c. p.* 57.

§. IV. Modum, quo conſpiratio hæc utriusque hominis ſubſtantiæ atque actionum illud commercium, inter res tota natura diverſas, procedat; quo ad nutus & cogitationes mentis corporei motus, ad motus, corporeos perceptiones & cogitationes mentis exoriantur? quo membra corporea audiant quaſi animæ imperium, & mens concentum illum organorum corporeorum intelligat, eoque ſe flecti patiatur? quo anima corpori motum, quem ipſa non habet, inſpiret; & corpus animæ præſcribat quaſi cogitandi modum offeratque ideas, quæ in ſinu ſuo naſci non poſſunt? me ignorare lubens profiteor, maloque hic æquo animo in beneplacito divini conditoris,

Stupenda cujus opera nec noſtra aſſequi
Sed nec negare mens poteſt, Ps. CXXXIX. 14.

acquieſcere, quam cum latentibus nodis, pro ingenii mei imbecillitate, dimicare: idque eo magis, cum ſyſtema, quod vocant, influxus phyſici

magnis difficultatibus impeditum * ſyſtema aſſiſtentiæ iisdem non ſatis expeditum,** ſyſtema cauſarum occaſionalium talibus non minus implicitum *** ſyſtema vero harmoniæ præſtabilitæ, *Illuſtr. Leibnitii* elegans & ſpecie ingens, ultra hypotheſeos ingenioſæ ſphæram nondum evectum, nec ad demonſtrativam certitudinem deductum ſit. ****

* Phyſice agere eſt ad modum & ſecundum leges naturæ agere. Leges naturæ ſunt leges reſiſtentiæ & motus, ſecundum quas omnia corpora naturalia ſe invicem afficiunt & quas conſtanter obſervant: adeoque phyſice in ſe invicem agere, eſt ad modum corporum in ſe invicem agere. Quis vero dixerit animam in corpus, & corpus in animam agere eo modo quo corpora in ſe invicem agunt; Unde & illi qui, uti unionem, ita & actionem veram ac realem hic propugnant, non talem tamen ſe intelligere monent, qualis inter corpus & corpus obtinet, nec opus eſſe, ut quando in ſenſationis negotio ſpiritus animales in animam agere videntur, nobis perſuadeamus, allidi quaſi ſpiritus animales, in motu poſitos, ad animam, in eamque motum ſuum terminare, quemadmodum fluctus marinos ad littora appelli, ibique a motu ſuo remittere videmus. Animæ actiones ſequuntur naturam animæ: actiones corporis naturam corporis: & quanto naturæ hiatu binæ illæ ſubſtantiæ inter ſe differunt, tanto etiam earundem operationes a ſe invicem diſcedunt, ut nulla inter illas concipi poſſit proportio neque proin comprehendi, qua ratione ſubſtantiæ iſtæ ad modum corporum actionibus ſuis poſſint ſe invicem impellere atq; ciere. Anima neq; comunicare poteſt cum corpore motum, (quomodo enim comunicaret quod non habet, nec pro naturæ ſuæ conditione habere poteſt) neq; etiam à corpore recipere. Unde non uni ex

præ-

præſtantiſſimis Phyſiologiæ medicæ ſcriptoribus motus etiam a voluntate imperatos animæ tanquam cauſæ motrici deberi affirmare non audent. Tametſi, inquit, *Excellentiſſ. Bergerus Phyſiol. Medic. p.* 4. motus quidam corporis, quos proinde vo-„ luntarios nuncupare ſolemus, imperio mentis ſubjiciantur, hi „ tamen ipſi a corpore, ut inſtrumento animæ agente, & vi „ ſuapte ſponte agendi movendique prædito, non minus quam „ motus reliqui, quos neceſſarios diximus, fieri dicendi ſunt, „ quum à mente tantum regantur, ejusque injuſſu, vel etiam in- „ gratiis interdum, fiant. Eodem redit ſententia Excellentiſſimi *Bohnii*, beatæ nunc memoriæ, cujus ſolidum judicium merito ſuſpexit ſemper doctior orbis. *Circul. Anat. Phyſiolog. p. m.* 43. Nec organa corporea, quacunque ratione agitata, animæ inferre poſſunt cogitationes, hæ enim in penetralibus animæ non corpore gignuntur. Unde facile apparet, quantis difficultatibus prematur ſyſtema influxus phyſici. Ut de argumento ab æquali virium motricium quantitate in mundo conſervata, aliisque quæ contra influxum phyſicum a viris celeberrimis urgeri ſolent, jam, nihil commemorem.

** In ſyſtemate aſſiſtentiæ, quod auctorem habet illuſtrem *des Cartes*, anima non equidem cauſa eſt motuum organorum corporeorum, ſed directrix; non producit motus, ſed moderatur eosdem habenis quaſi; velut eques equi, quo vehitur, motum, a cauſis ſuis procedentem, non producit, ſed dirigit, voce, calcaribus, virga, aut etiam umbra virgæ, compeſcitque freno: Nec corporei motus cauſa efficiens ſunt cogitationum, ſed determinatus ille fibrarum corporearum vibratarum*, aut undularum fluidi nervei, inſtar chordarum ſolidarum aut radiorum per nervos protenſi, concentus animam ita afficit, ut viribus propriis certas concipiat cogitationes formetque ſibi & proponat determinatas ideas objectis & eorum actioni in organa congruentes. Verum uti modus quo anima nervorum aut

fluidorum in illis motum dirigat atque in hanc magis quam illam partem flectat, inexplicabilis eſt, (eques enim, qui equum flectit ac dirigit, inſtrumentis utitur & influxu phyſico concurrit; ſed illis anima caret: & hic illius naturæ repugnat:) ita modus quo ad vibrationem & concentum fidium aut radiorum fluidi per nervos protenſi cogitationes convenientes exoriantur maxime in occulto latet. Sicuti & motus leges, a præſtantiſſimis pulveris eruditi cultoribus in natura obſervatæ, æque in hoc ac in priori ſyſtemate turbari videntur. Confer acutiſſimi *Bülffingeri, Profeſſ. Tübingenſ. celeberr. Comment. de Harmonia Anim. & Corpor. human. maxime præſtabilita. S. IV. p. 70.*

*** In ſyſtemate cauſarum occaſionalium, nec anima agit in corpus, nec corpus in animam; quin ambæ illæ ſubſtantiæ ne quidem abſolute agere poſſunt, ſed uti omnes cauſarum ſecundarum actiones unice ab ipſo Deo, immediate concurrente, pendent, ita in hoc quoque commercio, occaſione cogitationum aut volitionum mentis atque ad earundem præſentiam, Deus immediate producit convenientes motus in corpore, & occaſione motuum in organis corporeis, congruentes his cogitationes, perceptiones, volitiones in mente, lata ſibi ipſi quaſi lege arbitraria, ut ad determinatas cogitationes determinatos organorum motus, ad determinatos organorum motus & vibrationes determinatas cogitationes divina ſua virtute produceret & excitaret: nulla relicta cauſis ſecundis vi agente ſive propria, ex conceſſa natura & eſſentia proveniente, ſive ab ipſo Deo communicata; occaſione ſaltem divinæ operationis effectum, pro lege generali, ſemel lata, in quocunque caſu, determinante. Adeoque anima non eſt cauſa motuum corporeorum ſed cogitationibus, (quæ tamen ipſæ ſunt etiam actiones Dei) occaſionem Deo præbet ad illos producendos: neq; corporis motus ſunt cauſa cogitationum, ſed occaſionem Deo largiuntur ad has in mente excitandas. Verum ut in hoc ſyſtemate, quod ſpecie inſigni ex-

ornare

ornare atque a ſingulari in Deum pietate commendare, magna fiducia ſuſtinuerunt viri doctiſſimi & celeberrimi, invita veritate, animæ & corpori omnis vis agendi abjudicatur, actiones Dei cum actionibus cauſarum ſecundarum confunduntur, atque ipſe Deus naturæ atque creaturis quaſi immiſcetur, permiſcetur, omnis actio naturalis tollitur, atque omnia, quæ fiunt in natura, per miraculum fiunt, imputatio quoque moralis aufertur: ita haud immerito ab aliis doctiſſimis magnæque auctoritatis Philoſophis repudiatum fuit, atque pauciſſimos hodie aut nullos fere amatores habet. Conf. *Cl. DN. Præſid. Conſpect. Philoſ. Nat. C. II. p.* 74.

**** In ſyſtemate harmoniæ præſtabilitæ, ab Illuſtri *Leibnitio* primum propoſito, *Journal des Scavans Ann.* 1695. *p.* 444. *ſeqq.* ab Excellent. totoque orbe celeberrimo *Chriſtian. Wolffio, in Metaphyſic.* ſive tract. von GOtt/ der Welt/ und der Seele des Menſchen/ uberius expoſito & dilucidius explanato, & à clariſſimo *Bülffingero* in antea allegata commentatione illuſtrato & vindicato, utraque hominis ſubſtantia res ſibi habet ſuas, ſine alterius in alteram influxu phyſico. Anima, quæ vim habet ſibi repræſentandi mundum, omniumque rerum & motuum in mundo, eo ordine quo ſibi ſuccedunt, agit vi naturæ ſuæ & evolvit ideas ſuas ſecundum leges ethico-logicas, ex conſideratione cauſarum finalium & appetituum eruendas; corpus agitur motibus ſuis ſecundum leges phyſico mechanicas: & cum utrinque conſequentia pendeant ab antecedentibus, atque præſens, verbis *Leibnitii*, ſit gravidum futuro: quando ſcilicet determinatæ mentis perceptiones ex determinationibus ſtatus antecedanei, pro legibus naturæ rerum convenientibus: motus corporis, pro diverſa partium connexione, ſecundum leges motus, ex ſtatu & motu ejus antecedente, determinantur & conſequuntur: Deus, qui, pro omniſcientia ſua, totam hanc actionum utriusque conſequentium ſeriem & connexionem perfectiſſime perſpicit & comprehendit atque futura tanquam præſentia intuetur, ita præparavit corpus & animo accommodavit, ut mutationes motuum in illo eo conſequantur ordine, quo perceptiones & ideæ in anima, Animam vero eo inſtruxit modo, ut repræſentet mutationes ſui corporis atque aliorum quatenus cum iſto connectuntur: dumque id ſemel ac ſimul factum atque utraque ſubſtantia ſuis legibus permiſſa fuit, modo cuique conveniente, nunquam amplius diſcordare poſſunt, niſi à legibus ſuis deſciſcant: ſed motus in corporibus

atque repræſentationes & evolutiones idearum in anima ſimul & ſimili modo ſuccedunt; illi per cauſas efficientes, hæ ſecundum finales, Illic trudendo & pellendo, hic alliciendo & inclinando voluntatem. Vel brevius, pro actione animæ in corpus explicanda: Deus qui omnia animæ cogitata, & futura tanquam præſentia novit, accommodavit animo corpus ut, vi motuum in mechaniſmo, omnia illa peragat, quæ mens eidem imperaret vel imprimeret ſi phyſicum utriusque foret commercium: pro actione corporis in animam: ille ipſe potentiſſimus Creator, qui & corporum nos ambientium colliſiones & motus novit, ita illis animæ naturam attemperavit ut ipſius repræſentationes juſto tempore externis illis in corpus noſtrum agentibus reſpondeant: ſalva tamen volitionum libertate. Plura vid. apud laudatum *BülffingerumComm*. p. 117. conf. Exc. *Wolffii Metaphyſ. & Annotat.* In hoc ſyſtemate difficultates quæ in prioribus ſyſtematibus occurrunt evaneſcunt, atque omnia fiunt planiora, ut merito ingenioſæ hypotheſeos laude gaudere poſſit: ſed hypotheſeos tamen, quod & ipſi laudatiſſimi Auctores non diffitentur, nondum ab omni dubitatione expeditæ.

Mihi ſufficit, quod tale animæ & corporis ſit commercium, conſpiratio, harmonia à Deo præſtabilita, præviſa, ut (α) pro voluntate & ad imperium animæ, quin & nutum, certi ac determinati membrorum motus è veſtigio & nictu oculi citius conſequantur, quæ non conſequerentur ſi voluntas non eſſet & imperium; ut (β) ad ſenſoriorum determinatos & pro eorundem conſtitutione ſpecificatos, & ad comune ſenſorium propagatos motus determinatæ perceptiones in anima proveniant, quæ ſine illis non provenirent: ut (γ) vehemens animæ agitatio poſſit corpus convellere, eousq; ut in vitæ diſcrimen homo adducatur ut (δ) corporis intemperies & organorũ, inprimis cerebri, à naturali tono & concinentia declinans conſtitutio viribus mentis obſiſtere poſſit & rationem loco movere: ut (ε) perceptiones à motibus corporeis, concentu & harmonia cerebri provenientes animam poſſint excitare, allicere, flectere, fatigare, in recto rationis uſu turbare, impedire, premere & opprimere, & ad illud, quod ſenſus proponunt, bonum amplectendum abripere quaſi & ab eo, quod ratio ſuadet eandem dimovere: ut (ζ) tamen, ſi velit anima viribus conceſſis uti ſibiq; & corpori proſpicere & cavere, atque adjutorio altiori ſe dignam reddere, poſſit his inclinationibus reſiſtere atque ſic ratio in hac lucta ſuperior eſſe: ut (η) anima poſſit imperio in membra uti & abuti, ita ut ad rationem reddendam imperii adminiſtrati teneatur & in jus vocari poſſit. Quacunque demum ratione hæc conſpiratio contingat. Hoc pro ſcopo meo atque inſtituto

SUFFICIT.